

մարդիկ կան որ չափէն աւելի ճերմակ են ու տկար, անոր համար երեւելի բնախօսներ կրսեն թէ աս բանս հիւանդութիւն ալ կրնայ առաջ գալ։ Եւ յօգուտա Սենթիէր անունով գաղղիացին փորձով ցցուց թէ ինչպէս կամաց կամաց սպիտակամորթ կրլան կենդանիները՝ տկարանալով՝ վանդակի մէջ անշարժ պահեց կապիկներ, շինու ոսկեխայտ ձկներէն ալ քանի մը շաբաթ անուշ ջրի մէջ պահեց, տեսաւ որ ճերմակիլ ըսկսան։ Եւ յայնպէս երբոր բոյս մըն ալ մուծ տեղ կրմեծնայ, գունաթափ կրլայ։ Եւ որ վրայ ալ տարակոյս չկայ որ սաստիկ կրքէ մը յանկարծակի մարդուս մորթն ու մազերը կը ճերմակին։ Ինչպէս ատենով մահապարտին մէկը՝ իմանալուն պէս որ պիտի սպաննուի՝ մէկ քանի ժամուան մէջ բոլորովին ճերմակեր են մազերը, և Գրանչիկոս Գոնզակա իշխանը աս բանիս վրայ խիստ զարմանալով՝ մահուընէ ազատեր է զանիկայ։

Իսկ սպիտակամորթները աս անկատարութիւնն ալ ունին որ սովորաբար ճուղած ու տձև են։ Բնութիւնին տկար ու խեղճ՝ շուտ կը ծերանան, շուտով ալ կը մեռնին։ Խիստ քիչը կը գտնուի որ խելքը հասուն ըլլայ։ Եւ որ համար զարմանալի դիպուած մըն է որ Օւաքս անունով գերմանացի սպիտակամորթը այնչափ գիտուն մարդ ելաւ, որ 1812ին բնական պատմութիւն մըն ալ շարադրեց իր վրայ ու իր քրոջը վրայ, որ ան ալ իրեն պէս սպիտակամորթ էր։

Ինչպէս ամէն կլիմաներուն ու ամէն ազգաց մէջ սպիտակամորթ կը գտնուի, բայց աս յայտնի է որ հասարակածին մօտ եղած ազգերուն մէջը աւելի են։ Հնդիկ ազգերուն մէջ այնչափ սպիտակամորթ կը գտնուի որ ասոնք սևերուն ըրած նախատինքներէն ու թշնամութիւններէն ազատելու համար կը միանան, ու փախստականի պէս կերթան անտառներն ու անապատները կը բնակին։ Եւ ասիկէ է

որ ոմանք զատ ազգի տեղ դրին ասոնք։ Փանամայի ծովեզերքիները այնչափ ճերմակ չեն, ու մարմինն ճերմակ ու բարակ մազերով ծածկած է։ Եւ յայն տեսակ սպիտակամորթ եղած են նաև անոնք որ սպանիացիք Սեքսիկոն առնելու ատեննին Սոնթոմաթագաւորին պարտէզը գալիս ճերմակ ու սակաւագիւտ թռչուններուն հետ գտեր են։ Եւ մը ըստ սպիտակամորթներ ալ պղնձագոյն կամ թխամորթ ազգերուն մէջ գտնուած են։ Իսկ կովկասային ազգերուն մէջ ինչուան հիմախիստ քիչ տեսնուած է։

Սպիտակամորթութիւնը միայն մարդկանց չէ, կենդանեաց մէջ ալ կը գտնուի։ ճերմակ նապաստակներն ու մկները ամէնուն յայտնի են։ Եւ նապէս ճերմակ սարեակը՝ խիստ անուանի է, որ քիչ կը գտնուի ու թագաւորներու վայել բան կը ըսեպուի։ Եւ ատ տեսակ թէ ընտանի և թէ վայրենի կենդանիներ ու թռչուններ ալ կան որ ճերմակ գոյնը ցեղով կը պահեն ընդհանրապէս։ Ինչպէս են ճերմակ ձիերը, շներն ու կատուները։ Եւ ասոնց մէկ տեսակն ալ ճերմակ փիղերն են որ հնդկաստանի մէջ խիստ անուանի են, ու հիմա Եւրոպայի փիղերուն մէջ զատ ցեղ մը կը տեսնուի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Ժ) Եւրոպի կանոնադրութիւնն է սինիլ արդոյ կրթութիւնը։

ՏՂՈՑ դաստիարակութիւնը գրեթէ իրենց կենացը հետ պէտք է ըսկսի։ Եւ տղայ մը աշխարհք գալուն պէս պէտք է սկսի կրթութիւնը, որ ետքը ինչուան մահը բարեկիրթ ըլլալու համար անհրաժեշտ է։

լայ ու երջանիկ : Յայտնի է որ ծը-
նողք աս բանիս չեն հաւտար . նոր
ծնած տղան դեռ ինչ գիտէ կրսեն .
Թող առաջ խելքը բացուի , աղէկը
գէշը ճանչնայ , լեզուն բացուի , ոտք
ելլէ , մարդու կարգ անցնի . անատե-
նը դաստիարակութիւնն ալ բանի
կուգայ : Բայց ասիկայ ծուռ կար-
ծիք է . և ասոր պատճառը ծնողաց
նիւթական սէրն է՝ որով տղուն մարմ-
նաւոր հանգստութենէն զատ բան մը
չեն մտածեր :

Ի՞նչ տղայ մը իր մայրը ճանչնալ
սկսելուն պէս , մօրը երեսը նայելով
Ժպտիլ սկսելուն պէս , նշան է թէ ու-
րախութեան և տրտմութեան զգաց-
մունքը սկսեր է բացուիլ . ատենն է
որ մայրը սկսի իր իշխանութիւնը բա-
նեցնել տղուն վրայ : Երբոր տղուն
Ժպտած ատենը ինքն ալ Ժպտի , անի-
կայ վարձատրածի չափ կըլլայ . իսկ
թէ որ նոյն ատեն ինքը ծանր կեր-
պով մը նայի , պատժած կամ խրատա-
ծի պէս կըլլայ . և միթէ ասիկայ քիչ
կրթութիւն է տղուն : Եւ սակայն
գրեթէ ամէն ծնողք անհոգ կըլլան
իրենց տղոցը կրթութեանը վրայ՝
ինչուան որ գէթ վեց եօթը տարե-
կան ըլլան : Ինչ միջոցին , թէ որ տը-
ղաքը հարուստի զաւկրներ են՝ օրէ
օր երես կելլեն , սրտերնուն ամէն
ուզածը՝ խելքերնուն ամէն փշածը
կրնեն . բաւական է որ ամէն անկըր-
թութեան հետ քիչ մը վառվռուն
ըլլան , քիչ մը տաքարիւն ըլլան , քա-
նի մը խելացի խօսքեր կամ նաև յի-
շոցքներ զուրցեն , անխոհեմ ծնողքը
ոչ միայն կըփայփայեն կըգովեն զա-
նոնք , հապա իրենք ալ նոր նոր ան-
կարգութեանց հունտերը կըցանեն
անոնց սրտին մէջ : Իսկ թէ որ աղ-
քրտի տղաք են , ալ աւելի երեսի վը-
րայ մնացած , ներսը դուրսը հողերու
փոշիներու մէջ քաշ կուգան , աներես
անվախ դատարկապորտ կըմեծան ,
ու իրենց բոլոր կենացը թշուառու-
թեանը հիմը ան ատենէն կըդնեն :
() Ծնողք կըտեսնեն աս բաներս , ինչ

կրսեն . դեռ տղայ է , պզտիկ է .
Թող քանի որ երջանիկ է՝ իր երջան-
կութիւնը վայելէ . չեն մտածեր որ
այնպիսի սուտ երջանկութեան ծայ-
րը ինչ սոսկալի թշուառութիւն կըր-
նայ ըլլալ . չեն մտածեր որ տղան ալ
իրեն համար կիրքեր ունի՝ իր պզտի-
կութեանը համեմատ , որ հետը կը-
մեծնան օրէ օր : Երբդ աս կերեւնայ
տղադ . դուն կըծիծաղիս անոր խար-
դախութիւններուն վրայ . վաղը մէ-
կալ օր կեղծաւոր ու նենգաւոր մարդ
մը կըլլայ՝ ամէնուն ատելի : Ստախօս
է տղադ . բայց խօսած սուտերը այն
պէս մանր են որ բանի տեղ չդնելով
կըծիծաղիս . վաղը մէկալ օր էն մեծ
սուտերն ալ զուրցելու չամբնար . և
դուն ալ ուղես չուղես կիմանաս ,
բայց խիստ ուշ , թէ կանուխկեկ
պէտք է եղեր սկսիլ տղուդ կրթու-
թիւնը : Երբեմն տղադ աղէկը գէշը
ճանչնալ սկսելուն պէս՝ ատեն մ'ան-
ցըներ . մէկէն սկսէ հասկըցնել ի-
րեն իր պարտքերը . և ամէն բանէ ա-
ռաջ իր ստեղծողը ճանչցուր իրեն ,
որպէս զի իր կրթութեանը հիմը բա-
րեպաշտութիւն ըլլայ : Եւ անց բա-
րեպաշտութեան ո՞ր և իցէ կրթութիւն
խախտ է , ո՞ր և իցէ կրթութիւն
և աշխատանք անօգուտ է : Ինչկէ
ետքը նայէ որ տղուդ ամէն կամքը
չկատարես , բայց պատճառը հասկը-
ցնելով . սորվեցուր իրեն՝ ուրիշ խօս-
քը մտիկ ընել , որպէս զի ատենով
իր խղճմտանքին ալ զուրցածին մտիկ
ընէ : Պզտիկուց Թող սորվի իր կիր-
քերը՝ իր բարկութիւնը զսպելու ,
որպէս զի մեծնայ նէ գերի չըլլայ ա-
նոնց , ու փուճ տեղը չափսոսայ : Եր-
չափ կըցաւի եղեր մեծն Պետրոս՝ ուռ-
սաստանի բարեկարգողը , որ աս կող-
մանէ պզտիկուց չէ կրթուած . ուս-
տի օր մը չափէ դուրս բարկանալէն
ետքը դարձեր ըսեր է իր բարեկամ-
ներէն մէկուն . « Իփսոս ինծի որ աղ-
քըս բարեկարգեցի , ու իմ կիրքերս
չկրցայ բարեկարգել » :